

N:o 49.

Af Herr **Wallenberg.** om indragning af det från Riksbanken till Manufaktur-diskonten beviljade kreditiv.

Vid 1862—1863 årens riksdag väckte jag ett förslag om indragning af det från Riksbanken till den s. k. Manufaktur-diskonten beviljade kreditiv, stort 2,250,000 Riksdaler, hvilket förslag jag nu förnyar, på de då anförda och ännu fortfarande lika giltiga skäl.

Manufaktur-diskonten inrättades år 1756 och sattes i verksamhet förmedelst försträckning af Riksbanken. Det tillhörde den tidens sätt för Riksbankens förvaltning och för näringarnes understödjande, att fördela Riksbankens tillgångar med vissa bestämda summor till hvarje särskild näringsgren, det var en »fackhushållning», ett förvaltningssätt, hvilket ändtligen, ehuru först på sednare tiden, efter hand frångåtts, till fördel för Riksbanken, som derigenom fått friare händer och större förmåga att gagna, och till fördel för näringarne, som derigenom på ett rättvisare sätt kunnat komma i åtnjutande af de försträckningar Riksbanken är i tillfälle att lemna.

Den ifrågavarande inrättningen är en kvarlefva af den nyss anförda grundsatsen, och kan icke vidare uppfylla det afsedda ändamålet.

Dess verksamhet utöfvas dels genom en egen fond, som vid 1865 års slut beräknades till 1,731,321 R:dr 94 öre, deri likväl voro inberäknade 186,322 R:dr 40 öre osäkra fordringar, dels genom ett kreditiv i Riksbanken, som vid 1856—1857 årens riksdag nedsattes från 2,700,000 till 2,250,000 R:dr, hvarvid det sedermera bibehållits.

Utaf den förstnämnde fonden är likväl särskildt afsatt en summa af 750,000 R:dr till s. k. förlagslån, afsedda att understödja anläggning och drifvande af större inrättningar i fabriksväg af ny eller väsendtligen förbättrad beskaffenhet, hvilka förlagslån, efter pröfning för hvarje särskildt fall, beviljas omedelbarligen af Kongl. Maj:t, vanligen till större belopp och på längre betalningstider, under det att de öfriga tillgångarne utlånas genom Kommers-kollegium på kortare tid, som ej får öfverstiga nio månader,

Icke alla näringsgrenar kunna blifva delaktiga af dessa understöd, utan allenast vissa, som äro uppräknade i det för Manufaktur-diskonten utfärdade reglemente.

Dessa åter äro indelade i tre särskilda klasser, af hvilka t. ex. klädes-, siden- och sidenbandfabriker tillhöra den första; linne-, hamp- och bomullsfabriker för kulörta väfnader m. m. den andra, samt enahanda slags fabriker för ofärgade väfnader, linne- och yllebåndfabriker, mekaniska spinnerier m. m. den tredje.

Lånerätten för de särskilda slagen af fabriker är olika allt efter den klass de tillhöra och bestämmes dels med afseende härfpå, dels efter värdet utaf hvarje särskild fabriks tillverkningsbelopp, så att de fabriker, hvilka tillhöra andra klassen kunna undfå lån till $3\frac{1}{4}$, de åter, hvilka tillhöra tredje klassen till allenast hälften af hvad lånerätten i första klassen utgör.

Då nu den för året befintliga utlåningstillgången skall fördelas mellan alla de sökande, så blifver det belopp hvar och en kan erhålla desto obetydligare ju flera sökande, som anmäla sig, ju större utveckling näringsarne vunnit och ju större kapital de i följd deraf behöfva för sin verksamhet.

Detta förhållande har fortgått så, att numera de försträckningar, Manufaktur-diskonten kan lemna, nedsjunkit till en ren obetydlighet.

Om de åt Eskilstuna stads manufakturister och deras förläggare, visserligen till smärre belopp, men till högre procent af tillverkningsvärdet tillförsäkrade lån undantagas, har under nedannämnda år den procent i förhållande till tillverkningsvärdet, som lånesökande fabriksidkare kunnat erhålla, utgjort:

År 1840	i 1:sta klass	17	$0\frac{1}{2}$	i 2:dra klass	12	$3\frac{1}{4}$	$0\frac{1}{2}$	i 3:dje klass	8	$1\frac{1}{2}$	$0\frac{1}{2}$
» 1845	i »	16	»	i »	12	»	i »	»	8	»	»
» 1850	i »	15	$1\frac{1}{2}$	i »	11	$3\frac{3}{8}$	»	i »	7	$3\frac{1}{4}$	»
» 1855	i »	14	$1\frac{1}{3}$	i »	10	$3\frac{1}{4}$	»	i »	7	$1\frac{1}{6}$	»
» 1861	i »	8	$1\frac{1}{4}$	i »	6	$3\frac{1}{16}$	»	i »	4	$1\frac{1}{8}$	»
» 1865	i »	8	$3\frac{1}{5}$	i »	6	$3\frac{1}{7}$	»	i »	4	$3\frac{1}{10}$	»

Minskningen har under de sednaste 25 åren alltså utgjort omkring 100 procent, och det lånebelopp, som kan tillkomma hvarje särskild fabriksidkare, är numera så litet, att det har föga eller ingen betydelse. Dertill kommer, att samma lånetagare äro kunder i Riksbanken; hvarföre skola då Riksbankens fonder utlemnas till ett civilt embetsverk, beläget i samma stad, för att utlånas?

Att under sådana förhållanden bibehålla en låneinrättning, hvars förvaltning årligen medtager en ganska betydlig summa, torde vara på en gång ändamålsvidrigt och misshushållning.

Förvaltningskostnaderna uppgå årligen till omkring 30 000 R:dr, hvilka helt och hållet kunde besparas, om Manufaktur-diskontens egen fond ställdes under Statskontorets förvaltning och det kreditiv, Riksbanken nu är skyldig tillhandahålla, finge af denna sjelf utlemnas till kreditivtagare. Medlen skulle på detta sätt jemväl komma till vida större nytta.

Den egna fonden kunde hel och hållen användas till förlagslån; Riksbanken åter vunne uti sina egna utlåningstillgångar en tillökning, som på denna väg komme näringsidkarne till godo. Ytterligare och talande skäl för en förändring i den ofvan antydda syftningen finnas uti sjelfva sättet för förvaltningen, hvaruti svårigen någon sådan rättelse kan, med bibehållande af Manufaktur-diskonten såsom en särskild utlåningsinrättning, åstadkommas, att hittills varande fel och brister blifva undanröjda.

En lånerätt, grundad derpå att man drifver en fabrik af något visst slag, är i sig sjelf ett oting; liksom man väl i allmänhet torde böra afvänja sig från den föreställningen, att en enskild kan, utan i följd af ett förutgången frivilligt aftal för hvarje fall, hafva någon rättighet att få låna, vare sig emot det allmänna eller emot andra enskilda.

För den myndighet, som har att verkställa lånefördelningen emellan de i Manufaktur-diskonten sökande näringsidkarne, kan denna förrättning knappast vara annat än ett bigörsmål; och det kan derföre knappast heller väcka hvarken undran eller klander, om, i följd af mindre kännedom rörande låntagarnes ställning och beskaffenheten af den säkerhet de lemnat, förlusterna på rörelsen komme att blifva betydande.

I detta afseende må upprepas hvad jag i min förra, ofvan omförmälda motion redan anfört, att nemligen, enligt en uti C. A. Agardhs och C. E. Ljungbergs statsekonomiska statistik gjord utredning för åren 1820 — 1850, utgifterna för fonden tilltagit mera än inkomsterna, att de osäkra fordringarne ökat sig i långt större proportion än de säkra, och att de förra vid 1850 års slut utgjorde 232,179 R:dr, sedan under den föregående nämnda tiden afskrifvits tillhoppa 92,550 R:dr. För den efterföljande tiden är jag ej i tillfälle att meddela fullständiga upplysningar; men det må nämnas, att vid 1861 års slut utgjorde de osäkra fordringarne 219,648 R:dr, sedan under de två föregående åren afskrifvits tillsammans 22,281 R:dr 65 öre, samt att förhållandet för de följande åren varit följande:

År 1862	afskrifningar R:dr	8,616, ₁₇	Osäkra fordringar vid årets slut	209,623, ₇₀ .
» 1863	»	»	1,621, ₁₉	»
» 1864	»	»	10,273, ₇₅	»
» 1865	»	»	1,798, ₉₂	»
				201,881, ₁₅ .
				181,012, ₂₇ .
				186,322, ₄₀ .

En annan omständighet, som sammanhänger med Manufaktur-diskontens förvaltning, bör ej heller lemnas utan uppmärksamhet. Fördelningen

af utlåningstillgångarne mellan de lånesökande bestämmes efter värdet å deras tillverkningar under det föregående året. Detta värde åter har man ingen annan utväg att bestämma, än genom de lånesökandes egna uppgifter, synnerligen sedan numera all offentlig stämpling af fabriksstillverkningar upphört; och för att på sanningsenligheten af de lånesökandes uppgifter vinna någon så att säga kontroll, har man ingen annan utväg än edgång. Flera hundrade näringsidkare skola således årligen aflägga ed på värdet af hvad de under föregående året tillverkat, eller genom edgång tillförsäkra sig lånerätt!

Sjelfva sakens natur gör det omöjligt att förändra denna inrättning så att den blifver ändamålsenlig; dess medel kunna utan någon särskild förvaltningsutgift vida bättre komma näringarne till godo, än nu är fallet, och inrättningen torde därför böra upphöra.

Det första steget härtill torde böra blifva, att det från Riksbanken lemnade kreditiv indrages. Fråga härom har vid nästan hvarenda af de sednare riksdagarne varit väckt. Vid 1856—1857 års riksdag börjades en indragning genom kreditivets förminskande med 450,000 R:dr; vid 1859—1860 årens riksdag yttrade Banko-Utskottet, i anledning af då väckt fråga om Manufaktur-diskontens upphörande, att Utskottet till alla delar instämde i åsigten derom, men ansåg, i anseende till den då för handen varande penningställningen, tiden ej vara tjenlig för åtgärdens vidtagande. Tiden blir aldrig tjenlig för dem, som motarbeta reformer, men ingalunda förmår jag inse hvad menlig inverkan det kan hafva på penningställningen, om Riksbanken utlånar sina fonder sjelf, i stället för att öfverlemna en del deraf till att utlånas af Kommers-kollegium?

Man skall naturligtvis motsätta sig öfverflyttningen såsom en alltför stor rubbning, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på att, utan alla brytningar har »the English and Swedish Bank» på nio månader inkasserat utestående lån och kreditivfordringar för ett belopp af 8 millioner Riksdaler och remitterat ³/₄ deraf till utländsk ort, allt utan kännbar rubbning i de inrikes penningeförhållandena. Är det då troligt att den af mig föreslagna omflyttning skall kunna ens märkas? Dertill kommer, att sednast församlade Riksdag förklarade sig anse Kommers-kollegium böra upphöra och derom till Kongl. Maj:t aflät skrifvelse.

Förenkling af Manufaktur-diskonten skulle härtill vara ett inledande steg, hvilket blifver nödvändigt, om Kommers-kollegium en gång skall kunna upphöra.

På nu anförda skäl, föreslår jag vördsamt,

att Riksdagen, i ändamål att främja den af sistlidne Riksdag uttryckta önskan om Kommers-kollegii indragning, må besluta:

1:o att det kreditiv, stort 2,250,000 R:dr, som Riksbanken hittills lemnat Manufaktur-diskonten, må med innevarande år 1868 upphöra;

2:o att Riksbanken vid innevarande års slut emottager i slutliqvid för detta kreditiv de lånehandlingar, som af Manufaktur-diskonten innehafvas och hvilka ännu ej till betalning förfallit;

3:o att den förlust, som möjligen drabbar Riksbanken genom öfvertagandet af en del af Manufaktur-diskontens lånehandlingar, ersättes inom 1869 års utgång af Manufaktur-diskonten;

4:o att med de 2,250,000 R:dr, hvaröfver Riksbanken återbekommer sin förfogande rätt, Riksbanken utvidgar sin kassakreditiv-rörelse och dervid tillgodoser företrädesvis dem, som haft lånerätt i Manufaktur-diskonten.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 27 Januari 1868.

A. O. Wallenberg.

N:o 50.

Af Herr **Wallenberg**, om ändringar i *Bevillningsstadgan*.

Man har anmärkt att styrelsen öfver bolag, grundade på emot erhållna aktiebref tillskjutet kapital, utöfva genom rösträtt ett alltför stort inflytande på kommunernas angelägenheter, i jmförelse med andra kommunens medlemmar, hvilka endast ega att utöfva rösträtt för den bevillning, som erlägges för af dem personligen verkställt arbete eller egande kapital. Då fråga endast är om beslutande rätt i afseende på kommunalskatters åtagande och de för kommunens räkning inflytande medels användande, så torde rösträtten böra vara beroende af bevillningssumman, såvida man fortfarande vill erkänna sjelfbeskattningsrätten såsom grundsats. Hvar och en, som skattar till kommunen, kan derved utan fara för kommunalfriheten